

INNOVATSIYA VA IJODKORLIK IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK FENOMEN SIFATIDA

Beknazarova Lola Sadinovna

Qarshi davlat universiteti psixologiya fanlari nomzodi, dotsent

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8416052>

Annotatsiya. Ushb maqolada innovatsiya va ijodkorlikning ijtimoiy-psixologik fenomen sifatida o'rganilishi hamda oliy ta'lim tizimida muammoning yechimini aniqlash va talabalarni yetuk mutaxassislar sifatida shakllantirishning muhim ijtimoiy -psixologik va pedagogik jihatlari tahlil qilingan. Shuningdek, oliy o'quv yurtlarida ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan pedagog va talabalarning ijodiy – innovatsion rivojlanishi ga xos amaliy natijalar tahlili keltirilgan.

Kalit so'zlar: Oliy ta'lim, muammo, ijodkorlik, innovatsiya, qobiliyat, ijodkor shaxs, iste'dodi, yaratuvchanlik, xususiyat, ijodiy fikrlash, ijodiy faoliyat, ijodkorlik fenomeni, kompetensiya, tadqiqotchi, pedagog, talaba, omil, muammo, yetuklik, tafakkur, psixologik xususiyat.

INNOVATION AND CREATIVITY AS A SOCIO-PSYCHOLOGICAL PHENOMENON

Abstract. The article analyzes the study of innovation and creativity as a socio-psychological phenomenon and the important socio-psychological and pedagogical aspects of identifying a solution to the problem in the higher education system and shaping students as mature professionals. Also presented is an analysis of practical results specific to the creative and innovative development of educators and students, aimed at improving the effectiveness of education in higher educational institutions.

Keywords: higher education, problem, creativity, innovation, ability, creative personality, talent, creativity, character, creative thinking, creative activity, phenomenon of creativity, competence, researcher, educator, student, factor, problem, maturity, thinking, psychological feature.

ИННОВАЦИИ И ТВОРЧЕСТВО КАК СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ЯВЛЕНИЯ

Аннотация. В данной статье рассматривается изучение инноваций и творчества как социально-психологических феноменов, а также анализ важных социально-психологических и педагогических аспектов определения решения проблемы в системе высшего образования и становления студентов зрелыми специалистами. Также представлен анализ практических результатов, присущих творческо – инновационному развитию педагога и учащихся, направленных на повышение эффективности обучения в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: высшее образование, проблема, творчество, инновации, способности, творческая личность, талант, креативность, особенность, творческое мышление, творческая деятельность, феномен творчества, компетентность, исследователь, педагог, ученик, фактор, проблема, зрелость, мышление, психологическая характеристика.

Kirish. Hozirgi kunda zamonaviy mutaxassislarni tayyorlash muammosini o'rganish, psixologiya sohasining dolzarb muammolaridan biriga aylandi, mazkur muammoning yechimi

ta'lim tizimida ko'plab yangi g'oyalarni yuzaga keltirishga hamda iqtidorli shaxslarni yetishtirishga keng xizmat qiladi. Oliy ta'lim muassasalaridagi muammolarni aniqlash va ularni yangi islohotlar darajasiga ko'tarish, nostandart vazifalar va ularning yechimlarni hal qilish va bu borada yangi takliflar ishlab chiqish, ob'ektlardan, imkoniyatlardan o'z vaqtida foydalanish, kelajakda soha egalarini yetuk mutaxassislar sifatida shakllantirish muhim masala bo'lib hisoblanadi. Mohiyatan, innovatorlik, ijodkorlik bu – yaratish, ixtiro qilish demakdir.

Aqlli, iqtidorli, ijodkor insonning ijodi yuksak samaralar berishini qator ijtimoiy fan sohalari isbotlagan. Ijodkorlik, innovatsion qobiliyat va ijodkor shaxsning iste'dodi, yaratuvchanlik xususiyatlari, ijodiy fikrlash kabi masalalar D. Makkinon, Dj.Gilford, E.P.Torrens, K.L.Taylor, A.Olax, Dj.Renzulli, R.Sternberg, N.Rodjers, Ya.A.Ponomaryov, V.N.Drujinin, A.M. Matyushkin, B.C.Yurkevich, A.A.Joldasbekov, I.Ya.Lerner, A.N.Luk, A.V.Brushlinskiy, B.M.Teplov, D.B.Bogoyavlenskaya, M.A.Xolodnaya, Yu.D.Babaeva, D.V.Ushakov, A.I.Savenkov va boshqa xorij tadqiqotchilarning ishlarida, o'ziga xos tarzda tadqiq etilgan [4]

Asosiy qism. Tadqiqotchilardan D.V.Ushakovning yozishicha, “ijodkorlik takrorlanib bo'lmaydigan, tarixiy-ijtimoiy, sifatli innovatsion faoliyatdir” [14]. Boshqa bir muallif M.G.Selyuchning so'zlariga ko'ra, “ijodiy faoliyat – yuqori ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan yangi mahsulotlarni ishlab chiqaradigan faoliyatdir”[12]. Ushbu ikki yondashuvdan shu narsa ma'lum bo'ladi, ijodkorlik nafaqat yangi narsalarni va vaziyatlarni hal etish balki, ijtimoiy-tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan ijtimoiy-psixologik xususiyat hisoblanadi.

Biroq, ayrim tadqiqotchilar guruhi ijodkorlikni “ijtimoiy dadillik” tushunchasiga yaqin ta'rif bilan tavsiflaydilar. Misol uchun, A.N.Lukning fikricha, ijodkor shaxs tavakkalchi, u ko'p g'oyalarga ega va ularni ommaga oshkor etishdan qo'rqmaydi. Muallif ijodkor shaxsga tegishli quyidagi qobiliyatlar turlarini ajratib o'tadi:[8]

-motivatsiya bilan bog'liq qobiliyatlar (ko'proq qiziqish va moslashuvchanlik);

-temperament bilan bog'liq qobiliyatlar (yaxshi kayfiyat, samarali ijod);

-fikrlash qobiliyatlari (fikrlash orqali rejalashtirish va keyin vazifa amalga oshiriladi.

I.Ya.Lerner esa, ijodkorlikni bilim, ko'nikma, malakalarni yangi vaziyatga o'tkazish, yangi yechim topish qobiliyatini ijodiy faoliyat sifatida tushuntiradi.

Demak, ushbu ta'rifga muvofiq muallif ijodkorlikni faoliyatni oldindan ko'ra bilish, muammolarni hal qilishda hushyorlik, g'oyalarning amalga oshirilishini bashorat qilish qobiliyati (hosil qilish qobiliyati) kabi xususiyatlar bilan bog'laydi.

Shuni alohida ta'kidlash o'tish joizki, ba'zan fanda ijodkorlik innovatsion o'zgarishlar va ilg'or taraqqiyot darajasini belgilovchi, sifatli yangiliklarni ochib beruvchi, noyob tarixiy va ijtimoiy ahamiyatga ega faoliyat sifatida ham tavsiflanadi.

D.V.Chernilevskiyning fikricha, “Ijodiy faoliyat yuqori ijtimoiy ahamiyatga ega yangi mahsulot ishlab chiqaradigan faoliyatdir”[15]. S.L.Rubinshteyn ijodkorlikni - muammoni hal qilishdagi mahsuldor faoliyat, masalani oldindan ko'ra bilish, g'oyani amalga oshirish deb hisoblaydi. Shu bilan birga, muallif insondagi bashorat qilish qobiliyatini “avlodga” tegishli qobiliyat sifatida e'tirof etadi[13].

Darhaqiqat, hozirgi kunda zamonaviy jamiyat rivojlanishining asosiy shartlaridan biri bu, oliy o'quv yurti talabalarida ijodiy-innovatsion qobiliyatlarini tarbiyalashdir. Chunki ijodiy faoliyat insonda yuksak his-tuyg'ularva kasbiy, shaxsiy muhim sifatlarni rivojlantiradi. Boshqa

tadqiqotchilar ham ijodkorlik xususiyati to'g'risida, o'ziga xos fikr-mulohazalar bildirgan bo'lib, uni fikrlashning yuqori bosqichi sifatida ta'riflaydilar. Misol uchun, V.V.Korobkovaning yozishicha, ijodiy faoliyat jarayonida shaxs o'sadi, rivojlanadi va fikrlashning yuqori darajasiga ko'tariladi. Shuningdek, ijodkorlik inson faoliyatining eng oliy shaklidir. Hayotdagi yangi o'zgarishlar ijodiy faoliyat mahsulidir [6].

Muallif o'z tadqiqotida, ijodkorlikni inson tafakkurining, mustaqil faoliyatining oliy shakli sifatida ham e'tirof etadi. Mazkur yondashuvlardan farqli o'laroq, intellekt masalasida yetakchi bo'lgan tadqiqotchilar, ijodiy qobiliyat va intellektual qobiliyatlarni o'zaro aloqado psixologik hodisa sifatida o'rganishgan.

Xuddi shunday qarashlar tadqiqotchilardan L.Tyorstoun va Dj.Gilfordlarning izlanishlarida o'z aksini topgan. Mualliflar ijodiy fikrlash va ijodiy qobiliyatlar o'rtasida qandaydir aloqa mavjud deb xulosa qilishib, uni shaxsning muammolarga bo'lgan sezgirlik qobiliyati, ma'lumotlarni qayta aniqlash malakasi kabi kompetensiyalar bilan ta'riflashga harakat qilishgan. Psixolog Ye.P.Torrens shaxsning ijodkorlik, yaratuvchanlik sifatlarini baholovchi testlarni yaratishga muvaffaq bo'ldi va unda ijodkorlikni begilovchi quyidagi sifatlarni baholash maqsad qilindi:

- muammolar va qarama-qarshiliklarni tushunish qobiliyati;
- stereotipik fikrlash usullaridan rad qilish;
- yangi g'oyalarni yaratish va muammolarni hal qilishning noan'anaviy usullarini topish qobiliyati (I.Yu.Matvieveva 2008) [9];
- vaziyatning yetishmayotgan elementlari bo'yicha, alohida farazlarni shakllantirish qobiliyati.

Ushbu tasnifga muvofiq, insonning ijodiy harakat qilish modeli namoyon bo'lib, unda muammoni idrok etish, farazlarni shakllantirish, yechimlarni izlash, farazlarni tekshirish va o'zgartirish kabilar ham o'rin oladi.

Ayrim tadqiqotchilar guruhining yozishicha, ijodkorlik jarayoni murakkab vaziyatlar va ularni hal etish bosqichi kabi masalalar bilan ham xarakterlanadi.

A.I.Sannikovaning ta'kidlashicha, ijodkorlik quyidagilarni o'z ichiga oladi: qiyinchiliklar, muammolar, ma'lumotlardagi bo'shliqlar, yetishmayotgan elementlar, ushbu yetishmayotgan elementlar haqida farazlarni taklif qilish, ularni takroran sinab ko'rish va baholash [11]. Bunday holatda insonning umumiy intellekti va maxsus qobiliyatlari o'rta darajadan ancha yuqori bo'lishi, shuningdek, topshiriqni bajarish uchun avvalambor, shaxsda ishtiyoq bo'lishi lozim.

Zamonaviy psixologiyada ijodkorlik fenomeniga nafaqat aqliy harakat, balki oliy insoniy sifat, yuqori darajadagi obraz yoki turmush tarzi, dunyoga yangicha munosabat sifatida qaralmoqda. Shaxs kamolotidagi ijodiy taqdir, shaxsning madaniyat bilan munosabati va muloqot malakalari bilan belgilanadi.

Psixolog G.Olport o'zining "Shaxs" nomli birinchi fundamental kitobida shunday deydi: "har bir rassom, bastakor, o'qituvchi, o'quvchi, pianinochi, haykaltarosh, raqqosa, shoir, dramaturg, rassom, notiq, fotograf, akrobat, uy bekasi va oddiy haydovchining o'ziga xos harakatlar uslubi bor. Shu bois ham, uslub ijodiy qobiliyatning yuqori darajasi hisoblanib, u yaxshi integratsiyalashgan va shaxsning muvaffaqiyatli xatti-harakati ishtirok yetganda yuzaga chiqadi" deb ta'kidlaydi.

Mazkur yondashuvga ko'ra, ijodkorlik bu – faqat ilm egasida emas, balki barcha kasb egalari faoliyatiga ham xos psixologik unsurdir. Ya'ni u cheklangan amaliyot sohalarida shaxs individualligini aks ettirish yoki yaxshi rasm chizishni anglatmaydi, balki u kundalik va oddiy ko'rinadigan narsalarda, masalan, kechki ovqat tayyorlash, mashinani ta'mirlash va hatto uy yumushlarida ham ifodalanishi mumkin.

Masalan, ko'pchilik yaxshi asar va ijod namunalarini dunyodagi eng yaxshisi deb baholashadi, bu yangiliklarni yaratishga bo'lgan ijodiy yondashuvni aks ettiradi va muhabbat bilan uyg'unlashadi. Demak, ijodiy kompetensiya insonning o'ziga xos sifatlari va maxsus qobiliyatlari majmui bo'lib, yangi va ilg'or g'oyalarni yaratishga xizmat qiladi. L.A.Adreevaning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, har bir yoshning o'ziga xos qobiliyatlari bor va u ijodkorlik uchun juda muhimdir. Shuning uchun, bolani yoshligidan maktabni tugatguniga qadar, ijodga doimiy jalb etish, aql-zakovat va moslashuvchanlik kabi sifatlarni rivojlantirish o'ta muhim ish sanaladi [1]. Shunday tadqiqotlar mavjudki, ularda "ijodkorlik" fenomeni tafakkurning yetukligi va o'zini o'zi tarbiyalay olish ko'nikmalari bilan tavsiflanadi.

T.A.Kasilo o'zining "Ijodiy faoliyat mezonlari muammosi" mavzusidagi ilmiy maqolasida, ijodkor shaxslarni shunday ta'riflaydi: "Ijodkor kishilar ko'pincha chuqur bilimga, turli qobiliyat, ko'nikma va qobiliyatlarga ega, shuningdek, atrof-muhitdagi voqelik, xatti-harakatlar haqida o'zlarining muqobil fikrlash tarziga ega shaxslardir. Bundan tashqari, bunday shaxslarda tafakkurning yetukligi ustun bo'lib, ular yangiliklarni aniqshga doir ko'plab sifatlarni o'zida mujassamlashtira olgan shaxslardir" [5].

Demak, mazkur yondoshuvga muvofiq, ijodiy faoliyatning o'ziga xos xususiyati shundaki, ijodiy qobiliyatli shaxslar avvalambor, o'z g'oyalarini amalga oshirishning yangi usullarini izlay oladilar qolaversa, yangi texnologiyalarni amaliyotda qo'llay oladilar, muammolarni yangicha usulda yecha oladilar, o'quv faoliyati davomida o'z-o'zini tarbiyalashga va rivojlantirishga katta e'tibor qaratadilar. Shu bilan birga bilish, tushunish, qo'llash, tahlil qilish, umumlashtirish, vaziyatlarni baholash, nazorat qilish kabi kompetensiyalarga ham ega bo'lishadi.

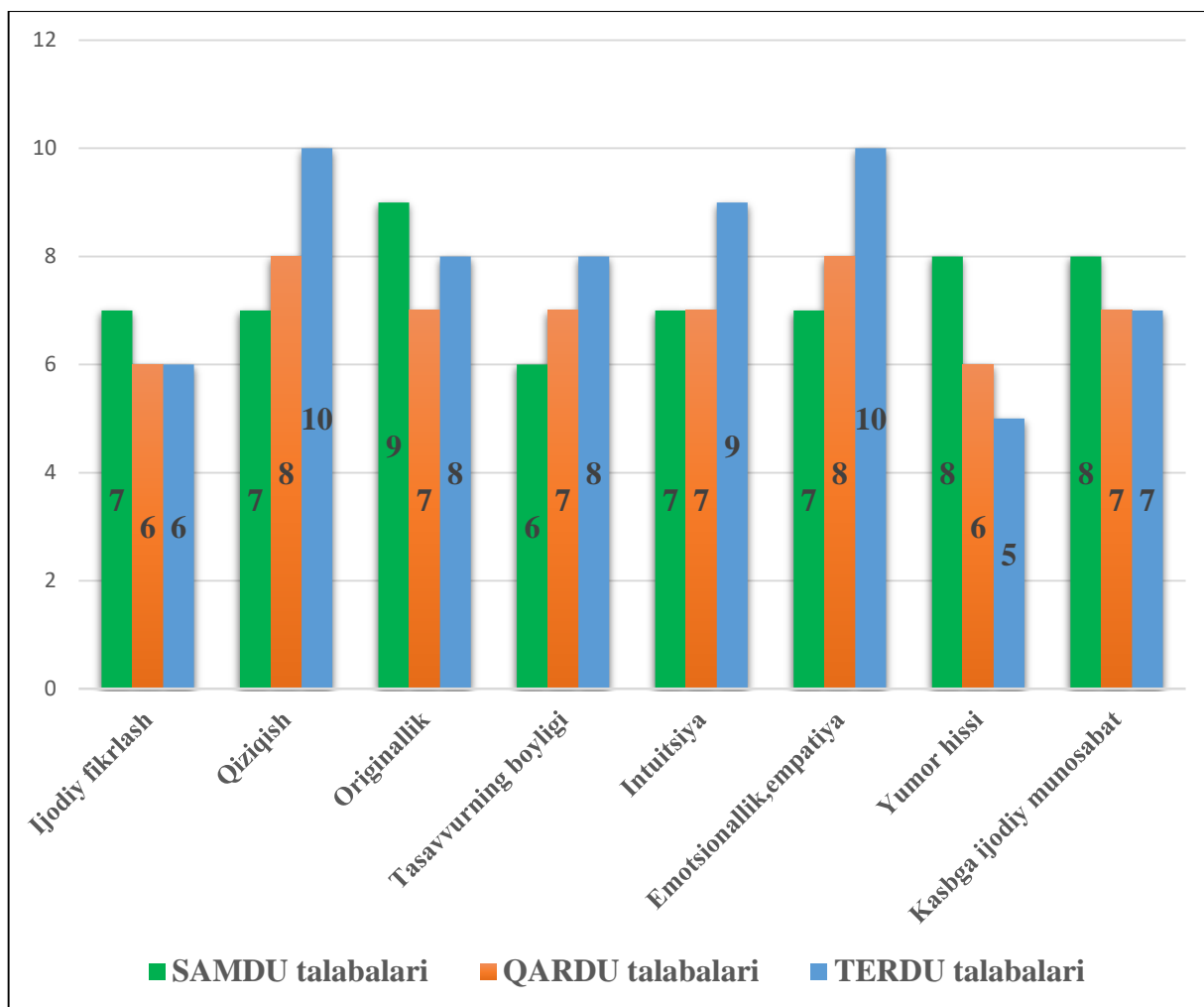
Ba'zi tadqiqotchilar, "ijodkorlik" fenomenini o'qituvchilarning kasbiy faoliyati orqali tushuntirishga harakat qilishadilar. Va asosiy omillar sifatida, muhim ijtimoiy-pedagogik muammolarni tushuna olish, mashg'ulotlarda muqobil yechimlarni topa bilish, o'z imkoniyatlarini rivojlantirishning pedagogik jihatlarini yaxshi bilish va uni takomillashtirishning amaliy, nazariy yo'llarini yaxshi bilishi kabilar e'tirof etiladi.

Ta'kidlash joizki, ijodkorlik yoki ijodiy sifatlarning rivojlanganligi, maxsus qobiliyatlar bilan o'zaro aloqador bo'lib, ushbu mazmundagi tadqiqotlar ham, "ijodkordik" fenomenini tushuntirishda, alohida ahamiyatga ega ishlar turkumidan biri hisoblanadi.

Ijodkorlik, novatorlik kabi tushunchalar faqatgina psixologiya sohasining predmeti bo'lib qolmay balki u fanlararo tadqiqotlarning o'rganish predmeti hisoblanadi. Shuning uchun ham unga berilgan ta'rif va tavsiflar ham umumpsixologik, ham ijtimoiy-psixologik mazmundagi qarashlar hisoblanadi.

Natija: Oliy o'quv yurtlari ijodiy-innovatsion ta'lim samaradorligini takomillashtirishning amaliy jihatlarini aniqlash maqsadida tadqiqot uchun tanlangan metodikalar asosida natijalarini tahlil qilishga harakat qildik.

N.Vishniyakovanning Kreativlikning psixologik xususiyatlarini aniqlash so'rovnomasi natijalari

1-rasm

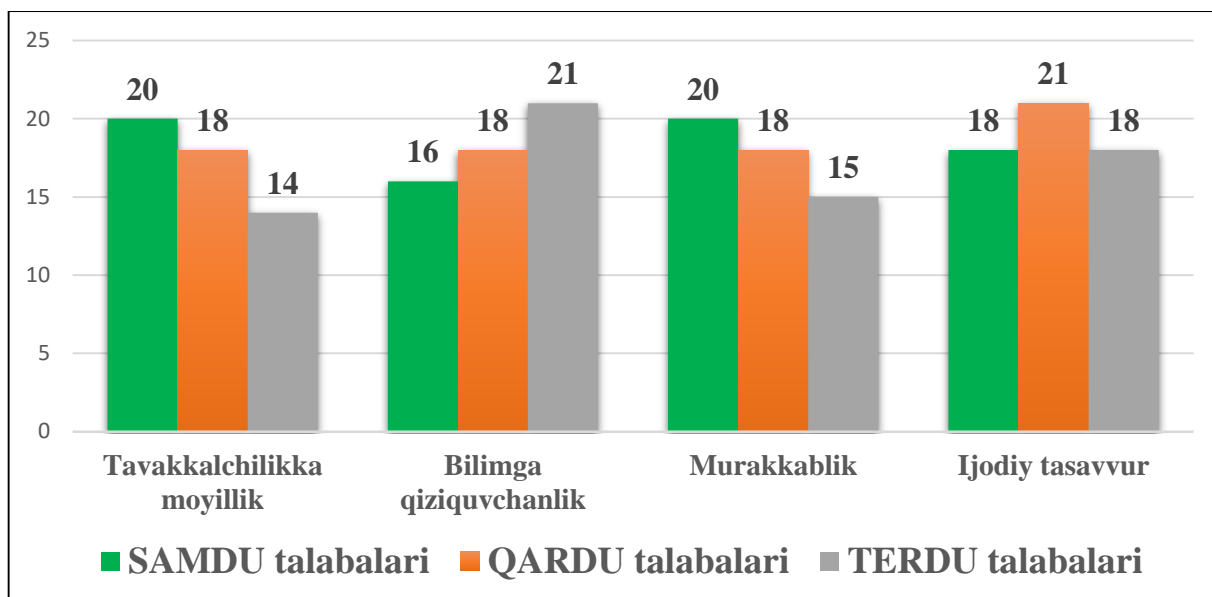
Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, ijodiy-innovatsion ta'lim samaradorligiga erishish-innovatsion faoliyat mazmunida yetakchi shaxsiga xos o'zini o'zi rivojlantirish, tolerantlik, mas'uliyatlilik, ijtimoiy faollik, kommunikativlik, yuqori darajadagi sotsial intellekt hamda ishbilarmonlik kabi sifatlar innovatsion faoliyatni tashkil etishning zaruriy unsurlaridan biri hisoblanadi.

Kreativlikning psixologik xususiyatlarini aniqlash so'rovnomasi natijalariga ko'ra, mazkur so'rovnomaga bo'yicha Termiz davlat universitetida tahsil oluvchi talabalarda ikki oliygo'ha talabalariga qaraganda yuqoriroq natijalar kuzatilgan.

Xorijlik tadqiqotchilarning maxsus tadqiqotlarida garchand kreativlik qobiliyati sohasida yaqqol gender tafovutlar kuzatilmasligi aniqlangan bo'lsa ham, ammo ba'zi tadqiqotlarning natijalariga ko'ra o'z ijodiy salohiyatini talaba yigitlar quyi kurslarda, talaba qizlar esa yuqori kurslarda namoyon etadilar.

Keyingi keltirilgan jadvalda sinalluvchilardan shaxs ijodkorligining to'rt yo'nalishi xususiyatlari darajasi so'rovnomasi bo'yicha olingan natijalari taqdim qilingan (2-rasm).

E.Tunikning Shaxs ijodkorligining to'rt yo'nalishi xususiyatlarini aniqlash so'rovnomasi natijalari

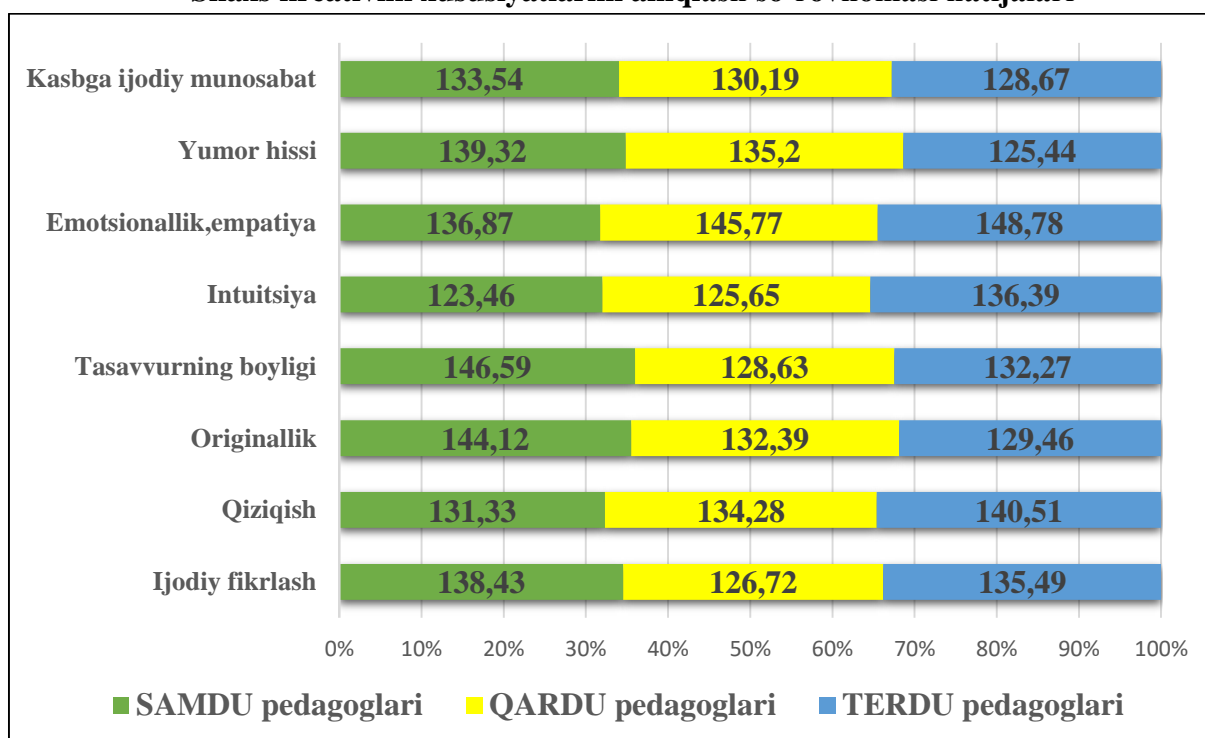

2-rasm

Shaxs ijodkorligining to'rt yo'nalishi xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan so'rovnoma bo'yicha Samarqand davlat universiteti talabalarida Qarshi va Termiz davlat universitetlarida tahsil oluvchi talabalarga qaraganda natijalar ijobiy va yuqoriroq kuzatilganligi ma'lum bo'lgan. Hozirgi davrda talabalar qanday kasblar kelajakda rivojlanishini bilishi va o'ziga ma'qul bo'lgan kasb uchun zarur bilimlarni egallashi, buning uchun, avvalo, shaxsiy qaror qabul qilishi lozim.

Shuningdek, bu turdagi dolzarb masalalarni tadqiq yetish uchun uzoq xorij va qo'shma shtatlar psixologiyasida ko'plab tajriba sinovlardan o'tgan test va so'rovnomalarni tanlash va ularni amaliyotga tatbiq yetish, tadqiqotni amalga oshiruvchi izlanuvchilarni oldiga murakkab vazifalarni qo'yadi.

Shaxs kreativlik xususiyatlarini aniqlash so'rovnomasi natijalari

3-rasm

Shaxs kreativlik xususiyatlarini aniqlash so'rovnomasi natijalari

Shaxs kreativlik darajasi xususiyatlarini aniqlashga mo'ljallangan so'rovnomaga bo'yicha birinchi shkala ijodiy fikrlash shkalasi bo'yicha 138,43 natijani Samarqand davlat universiteti, 126,72 ko'rsatkichni Qarshi davlat universiteti hamda 135,49 natijani Termiz davlat universitetida faoliyat yurituvchi pedagoglar tashkil etgan. Qiziqish shkala bo'yicha 131,33 natijani Samarqand davlat universiteti, 134,28 ko'rsatkichni Qarshi davlat universiteti hamda 140,51 natijani Termiz davlat universitetida faoliyat yurituvchi pedagoglar xarakterlangan.

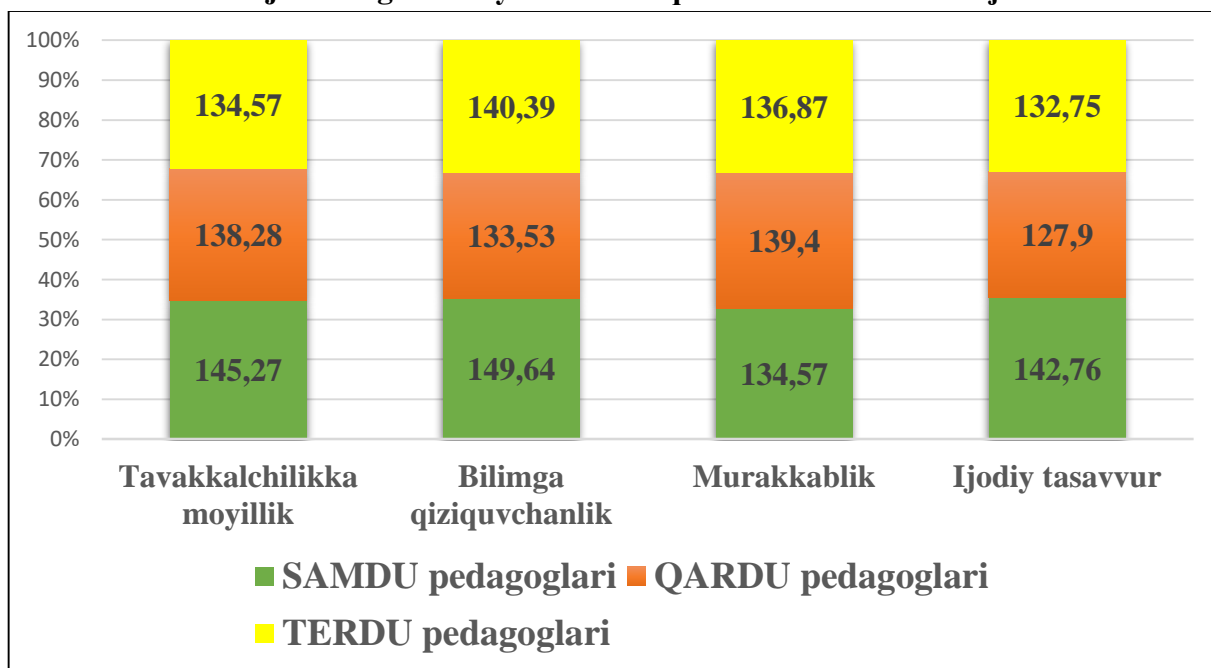
Originallik shkalasi bo'yicha 144,12 natijani Samarqand davlat universiteti, 132,39 ko'rsatkichni Qarshi davlat universiteti hamda 129,46 natijani Termiz davlat universitetida faoliyat yurituvchi pedagoglar namoyon bo'lgan. Tasavurning boyligi shkalaga ko'ra, 146,59 natijani Samarqand davlat universiteti, 128,63 ko'rsatkichni Qarshi davlat universiteti hamda 132,27 natijani Termiz davlat universitetida faoliyat yurituvchi pedagoglar tashkil etgan.

Intuitsiya shkalaga ko'ra, 123,46 natijani Samarqand davlat universiteti, 125,65 ko'rsatkichni Qarshi davlat universiteti hamda 136,39 natijani Termiz davlat universitetida faoliyat yurituvchi pedagoglar tashkil qilgan. Emotsionallik, empatiya shkalaga ko'ra, 136,87 natijani Samarqand davlat universiteti, 145,77 ko'rsatkichni Qarshi davlat universiteti hamda 148,78 natijani Termiz davlat universitetida faoliyat yurituvchi pedagoglar tashkil qilgan.

Navbatdagi yumor hissi shkalaga ko'ra, 139,32 natijani Samarqand davlat universiteti, 135,2 ko'rsatkichni Qarshi davlat universiteti hamda 125,44 natijani Termiz davlat universitetida faoliyat yurituvchi pedagoglar farqlangan. Kasbga ijodiy munosabat shkalaga ko'ra, 133,54 natijani Samarqand davlat universiteti, 130,19 ko'rsatkichni Qarshi davlat universiteti hamda 128,67 natijani Termiz davlat universitetida faoliyat yurituvchi pedagoglar namoyon qilgan.

Keyingi keltirilgan jadvalda siniluvchilardan shaxs ijodkorligining to'rt yo'nalish xususiyatlari darajasi so'rovnomasi bo'yicha olingan natijalari taqdim qilingan (4-rasm).

Shaxs ijodkorligi xususiyatlarini aniqlash so'rovnomasi natijalari

4-rasm

Pedagoglardan olingan natijalar shaxs ijodkorligi xususiyatlarini aniqlash metodikasi bo'yicha ularning bergan mulohazalari ijodkorlikdan qay darajada foydalana olish bilim ko'nikmalarining shakllanganligidan dalolat beradi. Metodikadan olingan natijalar pedagoglarning subyektiv munosabatini aks ettirishga xizmat qiladi va kundalik turmushga qay darajada kirib borganligini belgilashga xizmat qiladi.

Innovatsiyalar jamiyat ijtimoiy va madaniy taraqqiyotining muhim xususiyati sifatida uning to'la qaytadan qurilishiga olib kelmoqda. Bularning natijasida innovatsion ong, innovatsion yoki kreativ (ijodiy) yondashuv, innovatsion faoliyat va ularga asoslangan innovatsion jamiyat shakllanmoqda. Jamiyatda modernizatsiya va innovatsiya jarayonlarining ildizlari aslida insoniyat tarixining ilk davrlariga borib taqaladi.

Chunki modernizatsiya va uning natijasida innovatsiyalarning tarqalishi tarixiy jarayonning barcha bosqichlarida ham mavjud, aks holda progressiv taraqqiyotning o'zi amalga oshmagan bo'lur edi. Faqat o'tmishda bu jarayonlarning sur'ati ancha past bo'lgan. Albatta, bugungi kunga kelib modernizatsiyaning ham, uning natijasida amalga oshayotgan innovatsiyalarning ham va ularga bog'liq holda ijtimoiy taraqqiyot sur'atlari ham o'ta tezlashib ketgan. Modernizatsiya tarixiy taraqqiyotni ta'minlovchi va tarixni tashkillashtiruvchi asosiy omil bo'lsa, innovatsiyalar ana shu omilning natijasi sifatida e'tirof etilishi mumkin.

Darhaqiqat, o'quv mashg'ulotlarida muammoli vaziyat va savollar bilan talabalar faolligini oshirish, ularni ijodiy yondashuv talab qilinadigan aqliy faollikka undash o'z samarasini bermasligi mumkin emas. Biroq ayni vaqtda amaliyotda bunday shakldagi mashg'ulotlarda odatda o'zining ijodiy faolligi bilan avvaldan ajralib turgan pedagoglarning dominantligi hamda nafaol pedagoglarning yana ikkinchi qatorda qolib ketishiga ko'pincha guvoh bo'lish mumkin.

Xulosa: Yuqorida keltirilgan olimlarning fikriga ko'ra, ijodiy – innovatsion sifatlarning poydevori erta yoshdan boshlab qo'yilsa, xayoliy harakatlar shunchalik muhim va samarali bo'ladi. Har bir davrda innovatsion g'oyalarni targ'ib qiluvchi sifatli, sog'lom, ongli avlodni tarbiyalash har bir pedagogning asosiy vazifasi hisoblanadi. Innovatsiya va ijodkorlik sifatlari, metapsixologik mazmundagi kompetensiya bo'lib, uni ushbu ikki tushuncha uyg'unligida ko'rib chiqish, ko'plab psixologik yondoshuvlar va konespsiyalarning integratsiyasi yuz berishiga keng imkon beradi.

REFERENCES

1. Андреев А. Л. Знания или компетенции? // Высш. образование в России : науч.-пед. журн. - 2005. - № 2. - С. 3-11
2. Alport D. Psychology of the power: theory of subjection; translated by Zaven Babloyan. - Kharkov : HTsGI; SPb. :Aleteya. - 2002. - 168 pages - (Gender Researches series).
3. Белова Е. С. Выявление творческого потенциала дошкольников с помощью теста Е. П. Торренса. // Психологическая диагностика -2004. -№1.- С.21-41.
4. Калошина И.П. Большая теорема Ферма и психология творчества: Монография / И.П. Калошина. - М.: Юнити, 2011. – 319 с.
5. Красило Т.А. К проблеме критериев творческой деятельности // Актуальные проблемы психологического знания. – 2010. – №3. – С. 3-13.

6. Коробкова В. В. Формирование у подростков готовности к развитию своего творческого потенциала в процессе учебно-познавательной деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 /
7. Коробкова В. В. ; Перм. гос. пед. ун-т. - Пермь, 2000. – С.65.
8. Лук А.Н. Очерки эвристической психологии. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2011. – С.64.
9. Матвеева И. Ю. Творчество как мотив профессиональной деятельности молодых специалистов / И. Ю. Матвеева // Молодые в библиотечном деле. -2008.-№7. –С.16 -18.
10. Пономарев Я.А. Психология творчества / Я. А. Пономарев. - М.: МПСИ; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1999. – С.112.
11. Санникова А. И. Развитие творческого потенциала школьников в образовательном процессе : автореф. дис. ...д-ра пед. наук : 13.00.01 / Санникова А. И.; Оренбург, гос. ун-т. - Пермь, 2002. – С.19.
12. Селюч М.Г. Рабочая книга по психологии творчества / М.Г. Селюч. - Благовещенск: БГПУ, 2006. – С.45.
13. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2000. – С.321.
14. Ушаков Д.В. Современные исследования творчества / Д.В. Ушаков // Психология. Журнал Высшей школы экономики. – 2005. – Т. 2. - №4.- С.53 - 56.
15. Чернилевский Д.В. Креативные аспекты становления образовательной системы. – М., 2003. – С.163.